

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з науково-педагогічної
та навчальної роботи

Історичний
факультет

20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Античні мотиви в ранньохристиянських ересьях

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	другий (магістри)
освітня програма	американістика та європейські студії
вид дисципліни	за вибором

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022 /2023
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладач: Жданович Олеся Петрівна, доктор історичних наук, асистент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

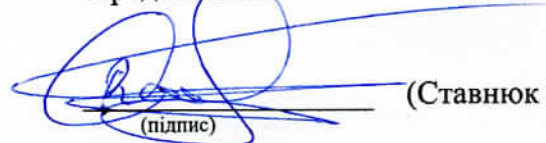
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробник: Жданович Олеся Петрівна, доктор історичних наук, асистент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

(підпис) (Ставнюк В.В.)

Протокол № 11 від «30» серпня
2022 р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» 08 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії
(підпис) (Терес Н.В.)

«27» 08 2022 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів широких уявлень про раннє християнство, його форми та відгалуження у вигляді єретичних течій, поширених у пізній античності і ранньому середньовіччі; вміння розбиратися у тонкощах формування джерел єретичних учень і рухів; простежувати еволюцію міфологічних уявлень римлян і органічного їх вплітання у різні форми християнського світогляду.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* історію античного Риму, мати основні уявлення про міфологію, релігію, філософію Давнього Риму і становлення християнства, а також розуміти принципи ідеологічно-релігійних пошуків у пізньоримському суспільстві.
2. *Вміти* простежувати зв'язок греко-римською міфологічно-релігійної та філософської системи, різноманітних культурних впливів у римському суспільстві на формування християнської релігії.
3. *Володіти навиками* історичного аналізу, критично підходити до характеристики джерел з історії єретичних течій у ранньому християнстві.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Курс “Античні мотиви в ранньохристиянських ересях” вивчає вплив класичної античної міфології, релігійних, філософських та культурних надбань на становлення християнства як державної релігії у Римській імперії. Ранньохристиянські ересі розглядаються як окремі філософсько-релігійні концепції, сформовані в руслі християнства. Окремий акцент робиться на єретичних рухах IV-VI ст. як елементі політичної доктрини цезарепаїзму в умовах становлення християнства як державної релігії. Курс органічно переплітається з викладанням історії античної цивілізації, історії світової культури та релігії. В процесі вивчення курсу магістранти поглиблюють свої знання з античної й середньовічної історії, з історії релігійних учень, і християнства, зокрема.

4. Завдання (навчальні цілі): розвивати у студентів критичне і образне мислення, вміння аналізувати культурно-ідеологічне та духовне життя відповідно до контексту політичного та соціально-економічного розвитку суспільства і держави; розуміння процесу і наслідків ідеологічно-релігійних пошуків у межах античного світогляду; критично підходити до аналізу джерел.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати історію та культуру Давнього Риму	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування, презентація/есе	20
1.2.	Знати етапи формування релігійно-міфологічного світогляду римського суспільства.	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування, презентація/есе	20
1.3.	Знати джерела формування і становлення християнського віровчення.	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування з тем ЗМ1-ЗМ2, презентація/есе	20
2.1	Вміти аналізувати і простежувати філософські й релігійно-	лекція, семінар, самостійна	Екзамен	20

	міфологічні впливи в ранньохристиянських єретичних (аріанстві, несторіанстві монофізитстві тощо).	<i>робота</i>		
2.2	<i>Вміти</i> аналізувати античні впливи на формування єретичних рухів у пізньоримському суспільстві.	<i>лекція, семінар, самостійна робота</i>	<i>Екзамен</i>	20

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3.	2.1	2.2.
Програмні результати навчання (назва)					
<i>ПРН 2 Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань американістики та європейських студій.</i>	+	+	+		+
<i>ПРН 5 Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері американістики та європейських студій, висувати та перевіряти гіпотези обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</i>			+	+	+
<i>ПРН 10 Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземними мовами із дотриманням принципів наукової доброчесності та професійної етики.</i>			+	+	+
<i>ПРН 14 Вміти аналізувати політичні, економічні, суспільні і культурні процеси, явища, що відбувалися за доби стародавності, середньовіччя та раннього нового часу в контексті глобальної історії.</i>	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Самостійна робота ЗМ1 (презентація/есе): РН 1.1., 1.3. – 10 балів/ 6 балів.
2. Самостійна робота ЗМ1 (презентація/есе): РН 1.2., 1.3. – 10 балів/ 6 балів.
3. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 1): РН 1.1., 1.3. — 20 балів/ 12 балів.
4. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1.2., 1.3. – 20 балів/ 12 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – екзамен;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;
- Оцінюються такі результати навчання студента: РН 2.1., РН 2.2.
- форма проведення екзамену – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;
- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали.**

Необхідна умова допуску до екзамену: студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше ніж **20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до екзамену 36 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); отримані за виконання індивідуальних завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (екзамену), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (виконання індивідуального завдання, усне опитування) і підсумкове оцінювання (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів)

Змістовий модуль 1 Релігійні та філософські концепції в Римській імперії			Змістовий модуль 2 Античні мотиви у ранньохристиянських «єретичних» доктринах			Екзамен
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			40 балів
Самостійна робота (презентація/ес	Семінари		Самостійна робота (презентац	Семінари		

e)			ія/есе)			(максимум)
10 (максимум)	20 (максимум)		10 (максимум)	20 (максимум)		

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, підсумкового контролю (екзамену).

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти **від 1 до 5 балів**. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1-2 бали;
- логіка викладення 1 бал;
- використання джерел і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Наприкінці кожного змістовного модуля вираховується **середній арифметичний бал**, який кожен зі студентів отримав за семінари відповідного модуля. Середній бал переводиться у модульні бали у відповідності до таблиці. За семінари кожного змістовного модуля студент може отримати **від 1 до 20 модульних балів**.

Таблиця переведення середнього арифметичного балу у модульні бали:

Середній бал за семінари	Модульні бали за семінари
5.0 – 4.8	20
4.7 – 4.4	19
4.3 – 4.0	18
3.9 – 3.7	17
3.6 – 3.4	16
3.3 – 3.0	15
2.9 – 2.7	14
2.6 – 2.4	13
2.3 – 2.1	12
2.0 – 1.8	11
1.7 – 1.5	10
1.4 – 1.3	9
1.2 – 1.1	8
1	7
Менше 1	6 - 1

Виконані індивідуальні завдання (презентації/есе) студент подає викладачеві не пізніше ніж за тиждень до завершення змістовного модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1** (орієнтовно до 15 жовтня) і **Індивідуальне завдання 2** (орієнтовно до 1 грудня).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання (презентації/есе)**:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 7-8 балів;
- тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування 5-6 балів;
- реферат переважно компілятивного рівня 3-4 бали;
- розкритий лише один окремий аспект теми 1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно початок вересня).

Екзаменаційний білет містить два завдання, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	19-20
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	16-18
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання	13-15
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	10-12
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	7-9
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	4-6
Відповідь має значні помилки, або відсутня	1-3

Бали, які отримані студентом на екзамені, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, презентації/есе). Умовою допуску до екзамену є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). **Рекомендований мінімум** для допуску до екзамену – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарських занять.

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Релігійні та філософські концепції в Римській імперії				
1	Тема 1. Особливості розвитку релігійної сфери життя римського суспільства періоду Ранньої імперії.	2	2	
2	Тема 2. Релігійно-ідеологічні пошуки у римському суспільстві.	4	4	20
3	Тема 3. Становлення християнства у Римській імперії в якості державної релігії. Перші ранньохристиянські єреси.	4	4	20
Змістовний модуль 2. Античні мотиви у ранньохристиянських «єретичних» доктринах				
4	Тема 4. Аріанство як перший прояв інакомислення в межах офіційної християнської доктрини.	4	2	20
5	Тема 5. Античні мотиви у аріанстві.	4	4	10
6	Тема 5. Єретичні рухи IV-VI в суспільно-політичному вимірі.	2	4	10
	ВСЬОГО	20	20	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 20 год.

Семінари – 20 год.

Самостійна робота – 80 год.

9. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Eusebius. Chronicon / Ed. A. Schone. Eusebi chronicorum canonum quae supersunt. – 2 vols. – Berlin: Weidmann, 1875. – 286 p.
2. Eusebius. De laudibus Constantini / Ed. I.A. Heikel, Eusebius. – Werke. – Vol. 1. – Die griechischen christlichen Schriftsteller 7. – Leipzig: Hinrichs, 1902. – 195-259 pp.
3. Eusebius. Onomasticon / Ed. E. Klostermann, Eusebius. – Werke, Band 3.1: Das Onomastikon. – Die griechischen christlichen Schriftsteller 11.1. – Leipzig: Hinrichs, 1904. – 176 p. 10.
4. Lactantius. De mortibus persecutorum, cum notis Stephani Baluzii, Tutelensis, qui primus ex veteri codice ms. Bibliothecae Colbertinae vulgavit / Ed. 2. Trajecti ad Rhenum, ex officina Francisci. – Halma: Academi? typographi, 1692. – 307 p.
5. Lactantius. The divine institutes, books I-VII. Translated by Sister Mary Francis McDonald. – Washington, Catholic University of America Press. – 1964. – 561 p.
6. Philostorgius. Kirchengeschichte / Philostorgius. Mit dem Leben des Lucian von Antiochien und den Fragmenten eines arianischen Historiographen / herausgegeben von Joseph Bidez. 3., bearbeitete Aufl / von Friedhelm Winkelmann. Ecclesiastical history. – Berlin: Akademie-Verlag, 1981. – 392 p.
7. Sozomen. Historia Ecclesiastica // Ekklesiastikes historias: Eusebiou tou Pamphilou, episkopou kaisareias tes palaistines biblia i, tou autou eis ton bion tou makariou Konstantinou basileos logoi e, Sokratis Scholastikou biblia Z, Theodoritou episkopou Kyrou biblia e, eklogon

apo tes ekklesiastikes historias Theodorou biblia b, Hermeiou Sozomenou Salameniου biblia th, Euagriou Scholastikou ekklesiastikes historias biblia Ecclesiasticae historiae : Eusebii Pamphili lib. X, eiusdem de vita Constantini lib. V, Socratis lib. VII, Theodoriti episcopi Cyrensis lib. V, collectaneorum ex historia eccles. Theodori Lectoris lib. II, Hermii Sozomeni lib. IX, Euagrii lib. VI. Lutetiae Parisiorum: Ex officina Roberti Stephani. – 1544. – 353 p.

8. Theodoret. Historia Ecclesiastica / Ed. L. Parmentier and F. Scheidweiler. Theodoret. Kirchengeschichte. – Die griechischen christlichen Schriftsteller 44. – Berlin: Akademie-Verlag, 1954. – 349 p.

9. Zosimus. Historia nova / Ed. F. Paschoud. Zosime. Histoire nouvelle. – Vols. 1-3.1. – Paris: Les Belles Lettres, 1971. – 416 p.

Додаткови:

1. Alföldi A. The Conversion of Constantine and Pagan Rome. – Oxford, 1948. – 436 p.
2. Baker G.P. Constantine the Great and the Christian Revolution. – New York, 1969. – 278 p. 203.
3. Baynes N.H. Constantine the Great and the Christian Church. – London, 1929. – 249 p.
4. Bury J.B. A History of the Eastern Roman Empire from the Fall of Irene to the Accession of Basil I. – London, 1912. – 302 p.
5. Bury J.B. A History of the Later Roman Empire from Arcadius to Irene (395-800). – London., 1889. – Vol. I. – P. I. – 289 p.
6. Chesnut G.F. The First Christian Histories: Eusebius, Socrates, Sozomen, Teodoret And Evagrius. Second edition / Macon (Ga), 1986. – 122 p.
7. Drake H.A. In Praise of Constantine. A Historical study and new translation of Eusebius Tricennial Orations // University of California Publications: Classical Studies, vol. 15, – Berkeley, 1975. – 347 p.
8. Gibbon E. The History of the Decline and Fall of the Roman Empire. / Ed. J.B. Bury. – London, 1897. – 623 p.
9. Grant M. The Fall of the Roman Empire. – London, 1976. – 225 p.
10. Gwatkin H.M. Studies of Arianism. – Cambridge, 1900. – 266 p.
11. Jones A.H.M. The Decline of the Ancient World. – London, 1997. – 579 p.
12. Jones A.H.M. The Social Background of the Struggle between Paganism and Christianity // Paganism and Christianity. – P. 12-34. 219.
13. Karin A. Philosophie gegen Gnosis. Plotinus Polemik in Seiner Schrift. – II, 9. – Stuttgart, 1990. – 224 p.
14. Lorenz R. Arius judaizus? Untersuchungen zur dogmengestichtlichen Einordnung des Arius. – Vandenhoeck & Ruprecht in Gottingen. – 1978. – 436 p.
15. Lowlor H.L., Oulton J.E.L. Eusebius Bishop Of Caesarea: The Ecclesiastical History And The Martyrs Of Palestine. – London, 1928. – Vol. 2. – 198 p.
16. Newman J.H. The Arians of the Fourth Century. – London, 1890. – 247 p.
17. Christology and Church. – State Relations in the Fourth century // Church History. – Vol. 20. – 1951. – P. 10-23.